

Taalontwikkeling

Anders dan lezen en rekenen leren we het spreken spelenderwijs.

Niemand kan zich herinneren hoe hij taal leerde en er wordt van ouders ook niet verwacht dat ze het hun kinderen systematisch aanleren. Taal pikt een kind gewoon op. En dat is opmerkelijk want taal is behoorlijk ingewikkeld. Kijk maar naar de zinsontwikkeling, die verloopt heel geordend. Als het kind het twee-woord-stadium net is ontgroeid, zegt het achtereenvolgens zinnen als: 'mama koekje', 'mama koekje pakken'. Het kind past de zinsbouw toe zonder het expliciet te hebben geleerd. Het kind bouwt het grammaticale systeem geleidelijk op, door de toepassing van regels op enkele woorden uit te breiden naar meerdere woorden en woordgroepen.

De kennis van woorden en de ontwikkeling van de woordenschat gebeurt op basis van koppelen van ervaringen, belevenissen, aan betekenissen. Het kind geeft betekenis aan de wereld om zich heen. Volwassenen kunnen het kind volgen en taal toevoegen aan ervaringen, spel, activiteiten. Het is aan het kind om deze taal een plek te geven en zelf te gaan gebruiken. Woordenschat ontwikkelt zich door zowel aanleg, verbale intelligentie, als door invloeden uit de omgeving, gericht taalaanbod.

Taalproblemen en Taalontwikkelingsstoornissen

Een taalachterstand is iets anders dan een taalontwikkelingsstoornis. Alle kinderen met een taalontwikkelingsstoornis hebben een taalachterstand. Maar niet alle kinderen met een taalachterstand hebben een taalontwikkelingsstoornis. Kinderen met een taalontwikkelingsstoornis hebben moeite om zich te ontwikkelen op het gebied van taal. Ze vinden het bijvoorbeeld moeilijk om woorden en klanken te onthouden.

Een taalontwikkelingsstoornis herken je aan:

- Het kind is slecht te verstaan, heeft moeite met het uitspreken van klanken en klankcombinaties.
- Het kind begrijpt niet goed wat er gezegd wordt.
- Het kind begrijpt en gebruikt nog weinig woorden. Soms heeft het moeite het juiste woord te kiezen in de juiste situatie.
- Het kind maakt erg korte, onvolledige zinnen, of zinnen met volgordefouten.

Vijf procent van de bevolking heeft TOS, in de hersenen van mensen met TOS wordt taal dan minder goed verwerkt. Hierdoor hebben kinderen bijvoorbeeld moeite met het onthouden en leren van woorden of klanken.

Een taalontwikkelingsstoornis kun je niet zien. Het is een onzichtbare beperking en daardoor wordt het soms niet goed herkend. Ook wordt TOS nog te vaak verward met bijvoorbeeld dyslexie, stotteren, een algemene taalachterstand of autisme.

De precieze oorzaak van een taalontwikkelingsstoornis is nog niet goed bekend. We weten dat er soms sprake is van een erfelijke component, maar dat is zeker niet altijd het geval. We weten ook dat taal in de aanleg in de hersenen al minder goed ontwikkeld kan zijn, waardoor kinderen de hersenen minder snel schakelen op talige informatie, of minder efficiënt hun talig reageren kunnen plannen.

Handelingsadviezen voor de leerkracht

Zowel mondelinge als schriftelijke taalvaardigheid vallen onder het reguliere lesaanbod van een school. Wanneer een kind opvalt in het begrijpen van informatie, instructie, of in zijn wijze van communiceren, kan gedacht worden aan een achterstand in de taalontwikkeling of aan een taalontwikkelingsstoornis

In de onderbouw

Het ontwikkelen van de woordenschat en de mondelinge taalvaardigheden maakt vooral in de kleuterfase een enorme groei door. We spreken van een 'taalgevoelige' periode. Als leerkracht moet je alert zijn als kinderen weinig spreekinitiatieven nemen, vaak antwoorden met 'weet ik niet', spreken in heel korte en soms kromme zinnen, de namen van de andere kinderen of de namen van kleuren niet goed aan kunnen leren en nog weinig woorden oppikken van de aangeboden taalactiviteiten in de groep, hun snor drukken bij spelsituaties die een beroep doen op vlot kunnen meepraten. Merk je in de kleutergroepen al op dat woorden niet beklijken, of dat het kind erg moeilijk te verstaan is, of zich met taal moeilijk kan redden in de groep, bespreek dit dan met de intern begeleider en met de ouders. Zoals gezegd is het juist deze periode van belang om de taalontwikkeling zo goed mogelijk te stimuleren.

Het is belangrijk dat ook de ouders meegenomen worden bij taalstimulering van het kind. Denk hierbij aan taalspelletjes, kletsen bij de dagelijkse boodschappen, bij het koken, aankleden, waarbij veel voor het kind herkenbare woorden spelenderwijs gebruikt worden.

In de midden- en bovenbouw

In de midden- en bovenbouw komt het er nog meer op aan dat kinderen instructies van de leerkracht voldoende op kunnen pikken, en om kunnen zetten in uitvoering van hun dagelijks werk. Ook moeten de kinderen vlot aan gesprekjes in en buiten de klas deel kunnen nemen. Als de kinderen ook in de midden en bovenbouw nog weinig spreekinitiatief nemen, dan kan dat te maken hebben met een minder goed ontwikkelde taalontwikkeling.

Overleg met de ouders welke voorinformatie voor jou als leerkracht van belang is om aan te kunnen sluiten bij gesprekjes in de klas. Vraag de ouders thuis al te polsen wat het kind in de kring wil vertellen.

Is een kind wat sneller in tranen, stil en teruggetrokken, snel boos, of juist clownesk, dan kan ook dat te maken hebben met een taalontwikkelingsachterstand of taalontwikkelingsstoornis. Het kind vindt dan minder snel de denktaal om zichzelf te troosten of zijn gedrag bij te sturen. Er zijn ook kinderen die juist heel stil of teruggetrokken zijn. Ook dat kan te maken hebben met beperkte taalvaardigheden.

Wat vooral opvalt is het gedrag, terwijl de oorzaak kan liggen bij beperkte taalvaardigheden.

Zowel in de onderbouw als in de midden- en bovenbouw hebben kinderen met taalproblemen steun aan verlengde instructie, beperken van auditief aangeboden informatiehulp bij omzetten van instructietaal naar doetaal, en extra uitleg van minder bekende begrippen of hulp bij het vinden van hoofd- en bijzaken in lesstof. Bespreek samen met de IB-er welke begrippen van belang zijn om expliciet aan te leren en bied waar mogelijk preteaching. Bespreek met het kind en de ouders wat er thuis aan voorbereiding op de lesstof kan worden gedaan.

Ga na welke aanpak strategieën het kind kunnen ondersteunen bij de aanpak van leesteksten en woordenschat

Wat is de kracht van het kind?

Ga met het kind in gesprek over welbevinden op school in relatie tot leren (de verschillende vakken) en de omgang met andere kinderen. Wat vindt het kind goed gaan en waar wil het nog in leren of bij geholpen worden? Heeft het kind ook hulp van een logopedist, neem dat dan mee in dit gesprek.

Bespreek wat jouw rol als leerkracht kan zijn, maar ook wat het kind zelf kan doen. Maak hier afspraken over en leg die vast in een Kindplan. Het is van belang dat je doelen stelt en dat die doelen haalbaar (en evalueerbaar) zijn.

Wanneer is een onderzoek naar de taalproblemen of taalontwikkelingsstoornis zinvol?

Als de informatieverwerking, de woordenschat en/of de zinsbouw in vergelijking met de totale ontwikkeling van het kind achterblijft en ook voldoende didactische vorderingen uitblijven, kan het zijn dat er sprake is van een taalontwikkelingsstoornis. Als, ondanks gerichte hulp in de klas of de RT een kind onvoldoende in staat blijft tot communicatie met klasgenoten, is het zinvol een kind aan te melden voor logopedisch onderzoek zinvol. Dit kan bij een bij een particulier gevestigde logopedist of een audiologisch centrum. Bovendien kan een consultatie aangevraagd worden bij Auris Dienstverlening.

Meer weten?

Informatieve websites

www.auris.nl
www.kindentaal.nl
<http://www.taalspraak.nl>
www.taalzee.nl
www.signaleraar.nl

Interessante video's

http://www.npo.nl/zapp-echt-gebeurd/26-01-2014/KN_1655512
<https://www.youtube.com/watch?v=UCyaA0PytF8>
<https://www.youtube.com/watch?v=uH2IMeY8Jrc>

Boeken

Kinderen met specifieke taalstoornissen – Burger E. en Wetering v.d. M – Kentalis
Taalontwikkeling op school – Verhallen M. en Walst R.

Cursusaanbod Auris zie www.auris.nl/cursus

Ervaar TOS

Cyclus van 9 verschillende modules rondom Taalontwikkelingsstoornissen. Ook los te volgen.